ÎNFIINȚAREA MINISTERULUI MUNCII — MARTIE 1920

DE

EM. BOLD

În ultima vreme, istoriografia noastră a înregistrat cîteva lucrări valoroase care supun atenției cititorului anumite aspecte de politică socială mai puțin cercetate. Este vorba de legislația muncii elaborată în România înainte și după primul război mondial. Autorii [1] au discutat cu competență legile sociale, în strînsă legătură cu evoluția societății românești, au subliniat caracterul lor obiectiv și au pus accent, în mod deosebit, pe atitudinea combativă a mișcării democratice și revoluționare față de sistemul legislativ elaborat de burghezie în anumite perioade. Menționăm că abordarea unor asemenea teme privind reglementarea juridică a raporturilor dintre muncă și capital nu este deloc ușoară. De asemenea, cercetarea materialului informațional — extrem de bogat și de variat — impune mult discernămînt, dar permite lărgirea sferei de cunoaștere a problemelor sociale. Acesta este și scopul pe care ni l-am propus, într-o suită de articole în care vom dezbate, în principal, cauzele obiective ale elaborării legislației muncii, rolul clasei muncitoare în angrenajul economic, politic și social al României interbelice, atitudinea partidelor burgheze și muncitorești față de legislație, noile instituții sociale create după primul război mondial și activitatea acestora în rîndurile muncitorilor. Pentru început, ne vom referi la înființarea Ministerului Muncii și la semnificația acestui act.

Prin decretul-lege nr. 1327 din 29 martie 1920, publicat în „Monitorul Oficial" nr. 272, din 30 martie 1920, se înființa un nou departament în cadrul Consiliului de Miniștri: Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale, avînd drept obiectiv oficial

[1] Ilie Ceaușescu, *Din istoria contractului colectiv în România*, Edit. politică, București, 1970; Idem, *P.C.R., stegarul luptelor revoluționare din anii 1929—1933*, Edit. științifică, București, 1971; Ilie Ceaușescu și colaboratorii, *Mișcarea muncitorească și legislația muncii în România, 1864—1944*, Edit. științifică, București, 1972; Ilie Ceaușescu, *Lupta clasei muncitoare din România pentru adoptarea și aplicarea legii asupra contractelor de muncă în perioada crizei economice*, „Anale de istorie", 1967, 13, nr. 6; Idem, *Lupta proletariatului din România pentru aplicarea prevederilor democratice ale legilor muncii adoptate în anii 1929—1933*, „Studii", revistă de istorie, 1968, 21, nr. 1 etc.

coordonarea asigurărilor sociale, cooperaţiei şi asistenţei sociale[2]. Primit cu oarecare ostilitate şi neîncredere la început, Ministerul Muncii, în ciuda unor dificultăţi inerente, a avut, pe parcursul activităţii sale, un volum mare de probleme de rezolvat. El a elaborat numeroase proiecte de legi — unele restrictive, altele concesive — privind reglementarea raporturilor dintre muncă şi capital, s-a ocupat de inspecţia muncii şi de activitatea camerelor de muncă, a înfiinţat cîteva instituţii de cercetare ştiinţifică asupra organizării muncii şi a pregătirii profesionale. După unele publicaţii mai recente, noul departament şi legislaţia elaborată constituie un rezultat al presiunii maselor şi al luptei clasei muncitoare pentru promovarea intereselor ei economice şi profesionale. Totodată, se insistă asupra faptului că noul sistem al legislaţiei sociale corespundea unor necesităţi obiective de modernizare a raporturilor de muncă[3] şi, în consecinţă, nu a fost un factor conjunctural şi nici un element de caritate, ci un imperativ al dezvoltării sociale[4].

De fapt, o cercetare mai aprofundată asupra acestei necesităţi obiective duce la concluzia — cunoscută, dealtfel — că primul război mondial, cu implicaţiile sale politice, economice, naţionale şi mai ales sociale a determinat burghezia să ia o serie de măsuri, incluse şi în tratatele de pace de la Paris, care, pe de o parte, să preîntîmpine o accentuare a convulsiilor sociale, revoluţionare, manifestate cu putere aproape pretutindeni, şi pe de altă parte, să consolideze orînduirea capitalistă. În acest sens, au început febrile căutări şi s-au formulat propuneri pentru soluţionarea elementului esenţial al vieţii economice: organizarea muncii. „Toate sistemele de organizare ale sociologilor — scria D. R. Ioaniţescu imediat după război — se învîrtesc împrejurul acestei chestiuni şi toate eforturile economiştilor se îndreaptă în căutarea pietrei filozofale“ şi anume „cum se poate reglementa munca pentru ca existenţa lucrătorului să fie asigurată şi societatea să fie scutită de mişcări violente“[5]. Asemenea experimentări se mai încercaseră la noi încă înainte de 1916[6] şi ele au continuat, pe un alt plan, în perioada interbelică. Spre sfîrşitul războiului, la Iaşi, Partidul muncii, creat în 1917, includea într-un program politic burghez necesitatea efectuării unor reforme radicale, care să cuprindă munca şi pe muncitori. Programul avea în vedere înfiinţarea unui minister al muncii, în condiţiile în care va creşte rolul statului în organizarea şi îndrumarea muncii[7], elaborarea unei legislaţii de prevedere socială (asigurarea dreptului la grevă, contractul colectiv, igiena atelierelor), de protejare a muncii (munca femeilor, a copiilor, munca de noapte, minimum de salariu)[8] şi înfiinţarea prin lege a consiliilor muncitoreşti, cu atribuţii largi în reglementarea muncii şi în raporturile dintre muncitori şi patroni[9]. Ulterior şi alte partide şi

[2] I. Răducanu, *Zece ani de activitate a Ministerului Muncii,* în vol. *Zece ani de politică socială în România. 1920—1930.* Edit Eminescu, S.A., Bucureşti, 1930, p. 3; N. Arcadian, *Legislaţia industrială a României în ultimii douăzeci de ani (1916—1936),* Edit. revistei „Industrie şi Comerţ“, Bucureşti, 1937, p. 15.

[3] Ilie Ceauşescu şi colab., *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii*..., p. 102.

[4] Ilie Ceauşescu, *Din istoria contractului colectiv*..., p. 8—9.

[5] D. R. Ioaniţescu, *Charta muncii. Contractul colectiv. Organizarea internaţională a muncii. Fazele contractului de muncă,* vol. I, Tipografia „Cultura“, Bucureşti, 1920, p. 10—11.

[6] D. D. Rusu, *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii din România în anii 1864—1918,* în vol. *Mişcarea muncitorească şi legislaţia muncii*..., p. 19—67.

[7] „Tribuna“, 3 mai 1918 (Organ de presă al Partidului muncii).

[8] Arhiva istorică centrală, Fond Parlament, ds. nr. 1810/1916—1917, f. 10.

[9] „Tribuna“, 10 iunie 1918.

grupări politice românești, într-o manieră mai largă sau mai limitată, au prevăzut, cu ocazia alegerilor din 1919 și 1920, măsuri legislative relative la muncitori [10].

Rezolvarea problemei muncitorești a stat și în atenția forurilor Conferinței de pace. Tratatul de la Versailles, după cum se știe, a consacrat acesteia un capitol întreg — capitolul XIII. În această parte a tratatului, se sublinia că pacea universală „nu poate fi întemeiată decît pe baza justiției sociale", că „există condiții de muncă care implică, pentru un număr mare de persoane, nedreptatea, mizeria și privațiunile, fapt care dă naștere la nemulțumiri de forța acelora care pun în pericol pacea și armonia socială". De aceea, tratatul considera „urgentă nevoia de a îmbunătăți condițiile de muncă" [11], pentru a putea realiza acea pace universală, scopul esențial al Ligii Națiunilor nou creată [12]. Preambulul părții a XIII-a din Tratatul de la Versailles insera, de asemenea, sub formă de program, reformele care puteau fi incluse în legislația țărilor semnatare: reglementarea orelor de muncă, fixarea duratei maxime a zilei și săptămînii de lucru, plasarea muncitorilor, lupta contra șomajului, stabilirea minimului de salariu, asigurări sociale, ocrotirea muncii minorilor, femeilor și chiar a bărbaților adulți, pensii de bătrînețe și de invaliditate, protecția muncitorilor străini, dreptul de sindicalizare, organizarea învățămîntului profesional și tehnic ș.a. [13]. Tratatul, așa cum este știut, eludînd adevăratele motive care determinau luarea unor măsuri legislative în favoarea muncitorilor, căuta să afirme intenția statelor semnatare de a instaura o justiție socială din „dragoste" pentru clasa muncitoare, pentru care trebuia, în cadrul păcii mondiale, să se promoveze o politică de așa natură încît s-o mulțumească [14].

D. R. Ioanițescu făcea însă observația — justă, dealtfel — că din propunerile Conferinței lipseau unele puncte de reformă muncitorească de mult admise și legiferate de țările industriale, cum ar fi existența justiției profesionale, recunoașterea consiliilor de muncitori, a oficiilor muncii, ca și principiile menite să stea la baza contractului de muncă. De asemenea, una din cele mai mari lipsuri constatate de el în tratat era ignorarea completă a muncitorilor agricoli, ca și specificarea sancțiunilor pentru țările semnatare care refuzau, din motive diferite, reformele muncitorești propuse a fi incluse într-un cod internațional al muncii [15]

Conferința de pace hotăra înființarea unui Birou Internațional al Muncii (B. I. M.), subordonat adunării generale a reprezentanților Ligii Națiunilor. Atribuțiile B. I. M. constau în centralizarea și difuzarea tuturor informațiilor privitoare la reglementarea internațională „a condițiunilor lucrătorilor și a regimului muncii și, în particular, studiul chestiunilor ce urmau a fi supuse discuțiilor Conferinței, în vederea încheierii convențiunilor internaționale, precum și exe-

[10] I. Agrigoroaie, *Observații privind programul Partidului național liberal în perioada 1918—1921*, „An. șt. Univ. Iași", secția III, a. Istorie, Tom. XVI, 1970, fasc. 1; *Programul Ligii poporului*, Tîrgoviște, „Viitorul", 1920; Într-o cuvîntare rostită la 22 decembrie 1919, E. C. Decuseară considera necesară crearea unui minister al muncii care să aibă căderea de a reglementa dreptul la grevă, și de a se ocupa îndeaproape de ameliorarea raporturilor dintre capital și muncă, dintre patronat și clasa muncitoare (E. C. Decuseară, *Dreptul la grevă*, București, 1920, p. 40).

[11] „Buletinul muncii și Ocrotirilor sociale", I, nr. 9—12, decembrie 1920 — martie 1921, p. 578.

[12] D. R. Ioanițescu, *Op. cit.*, p. 61.

[13] *Tractat de pace între puterile aliate și asociate și Germania și Protocol, semnate la Versailles la 28 iunie 1919*, București, Imprimeriile statului, 1920, p. 105.

[14] D. R. Ioanițescu, *Op. cit.*, p. 62—63.

[15] *Ibidem*, p. 80—82.

cutarea oricăror anchete speciale prescrise de Conferinţă". În afara acestora, B. I. M. putea avea „orice alte puteri şi însărcinări pe care Conferinţa va crede potrivit a i le atribui" [16].

Prima şedinţă a B. I. M. s-a ţinut la Washington între 29 octombrie şi 29 noiembrie 1919. Cu acest prilej, au fost discutate reformele principale muncitoreşti propuse de tratat, în urma cărora au rezultat 6 recomandări şi 6 proiecte de convenţii [17], obligativitatea relativă a hotărîrilor B. I. M. pentru ţările semnatare, în anumite ocazii. În acest sens, articolul 14 din proiectul de convenţie internaţională adoptat la Washington — ratificat de parlamentul român — prevedea că dispoziţiile relative la măsurile de ocrotire a muncii pot fi cu totul sau parţial suspendate de guvernul unei ţări, în caz de război şi în caz de evenimente şi împrejurări interne care ar fi primejduit siguranţa naţională [18]. De asemenea, problema zilei de lucru de 8 ore a fost amplu discutată, mulţi dintre delegaţi neacceptînd această propunere. Obiecţiunea principală consta în aceea că reducerea orelor de lucru ar periclita economia unor ţări mai slab dezvoltate în folosul altora dezvoltate. Hotărîrea finală — un compromis, fireşte — a fost că nu toate statele sînt obligate să legifereze ziua de lucru de 8 ore. Printre acestea, României, ca urmare a intervenţiei delegaţilor ei, care relatau situaţia dificilă creată prin distrugerile de război i se prelungea termenul de aplicare a proiectului de convenţie referitor la numărul orelor de lucru, pînă la 1 iulie 1924 [19].

N-am vrea să arătăm, prin cele de mai sus, că României, semnatară a tratatelor de pace, i se crea un regim special în ceea ce priveşte elaborarea unei legislaţii a muncii. Chiar dacă burghezia românească a ignorat (cazul cel mai elocvent este însăşi ziua de muncă de 8 ore a cărei legiferare s-a efectuat în 1928 şi s-a aplicat parţial) unele hotărîri ale B. I. M., ea era însă interesată, în condiţiile postbelice, să întocmească un program de reforme cu caracter social. Noul suflu imprimat de mişcarea muncitorească internaţională, în care s-a încadrat organic şi cea din România, noile probleme, mult mai complexe şi mai greu de rezolvat, care stăteau în faţa statului a cărui unitate naţională abia se desăvîrşise, criza manifestă a claselor conducătoare, lipsurile de tot felul, ca urmare a jafului exercitat de ocupanţii germani şi a războiului, şomajul şi, mai ales, numărul extrem de mare al grevelor şi manifestaţiilor, conştiinţa şi forţa crescută a proletariatului, în confruntarea lui directă cu burghezia, sînt doar cîteva aspecte caracteristice României postbelice. În această situaţie, ceea ce dorea burghezia română — ea se afla în concordanţă cu hotărîrile Tratatului de la Versailles — era instaurarea unui climat de pace socială, care să contribuie la opera de refacere şi dezvoltare economică [20]. Încercarea guvernului Alexandru Averescu de a obţine pacea socială, prin îmbinarea abilă a concesiilor şi a măsurilor restrictive, n-a dat rezultate decît în parte. Se ştie, dealtfel — nu vrem să reluăm

---

[16] *Tractat de pace ...*, p. 105—107 ; v. şi Mihail Plătăreanu, *Situaţia economică şi socială a României în trecut şi în cadrul legislaţiei actuale*, Bucureşti, „Cartea românească", 1936, p. 281.

[17] „Buletinul muncii şi Ocrotirilor sociale", I, nr. 9—12, decembrie 1920 — martie 1921, p. 579.

[18] Arhiva istorică centrală, Fond Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, ds. nr. 127/1922, vol. III, f. 36.

[19] „Buletinul muncii şi Ocrotirilor sociale", I, nr. 9—12, decembrie 1920 — martie 1921, p. 579 ; Ibidem, IV, nr. 3—4—5, iunie, iulie, august, 1923, p. 129 ; I. I. Mirescu, *Sindicatele muncitoreşti şi legislaţia muncii*, Bucureşti, Edit. ziarului „Socialismul", 1926, p. 8.

[20] Dezvoltarea economică şi industrială şi angajarea României pe acest drum constituie un imperativ al perioadei imediat postbelice, o problemă la ordinea zilei, aproape o psihoză publică — se scria într-un buletin al muncii din 1932 (Ilie Ceauşescu, *P.C.R., stegarul ...*, p. 10).

această problemă, deja dezbătută în istoriografia noastră și, în mare măsură, elucidată — că sub presiunea maselor și a unor necesități obiective reclamate de însuși stadiul de dezvoltare al societății românești, burghezia a înfăptuit cele două mari reforme — electorală și agrară. În același timp, ea și-a propus, deși lipsa de experiență și de pregătire pentru o asemenea politică și-a spus cuvîntul, să realizeze un program de reforme privind organizarea muncii și protejarea muncitorilor[21]. Unii reprezentanți ai burgheziei, favorabili acestor reforme, înțelegeau foarte bine că o nouă eră începea pentru clasa muncitoare și că „o țară nu poate aspira la o completă prosperitate, dacă această prosperitate nu atinge pe muncitori“ [22]. În aceeași manieră, ziarul „Tribuna“, organ al Partidului muncii, preconiza că opera de refacere și de dezvoltare economică trebuia legată de democratizarea țării, de îmbunătățirea situației materiale a maselor, ca și de acordarea drepturilor și libertăților politice [23].

Atitudinea burgheziei față de clasa muncitoare se schimbase într-o oarecare măsură, în comparație cu perioada antebelică. Forța revoluționară dovedită a clasei muncitoare ca și programul politic înaintat al partidului acesteia nu mai puteau fi ignorate de burghezie. Virgil Madgearu avea să recunoască în parlament că apatia claselor conducătoare față de muncitorime „a durat atîta vreme cît aceasta n-a ajuns la puterea numerică și la puterea economică de organizare ca, prin manifestările ei, uneori cu caracter violent, să atragă atenția că există o problemă muncitorească. Și trebuie să spun — declara fruntașul țărănist — că pînă în anii din urmă se nega chiar existența problemei muncitorești în țara românească, afirmîndu-se că nu există proletariat industrial“ [24]. De data asta însă, felul de a vorbi al unor reprezentanți ai burgheziei despre muncă și muncitori lasă să se vadă nu numai teamă sau respect, ci și o recunoaștere a importanței clasei muncitoare în viața economică și socială a statului [25].

Stavri Cunescu, funcționar superior în Ministerul Muncii, scria că „elementul dinamic care frămîntă și cristalizează viața socială este muncitorimea industrială“ [26]. George Strat, autorul unei lucrări despre evoluția dreptului de asociațiune în România, arăta și el că situația socială se transformase și că structura

---

[21] „După ce am realizat cea mai mare revoluție pacifică a epocii noastre, împroprietărirea țăranilor și votul universal — declara N. Petrescu-Comnen la 25 octombrie 1922, ca delegat al României la Conferința internațională a muncii de la Geneva — guvernul român și-a propus să realizeze un vast program de legislație muncitorească“ („Buletinul muncii și Ocrotirilor sociale“, IV, nr. 3—4—5, iunie, iulie, august, 1923, p. 129).

[22] Ibidem.

[23] „Din primul rînd — scria ziarul „Tribuna“ — refacerea e necesar să pornească de la clasa socială ce a fost mai obijduită de război... E clasa nevoiașă a țăranilor și muncitorilor care au dat armata și acum sînt chemați să dea producția țării. Îi trebuie pămînt și posibilitate de muncă. Îi mai trebuie și libertate de a-și spune cuvîntul în alcătuirea socială“ („Tribuna“, 1 aprilie 1918).

[24] „Monitorul oficial“, nr. 40, Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 6 august 1920, p. 846.

[25] Regele Ferdinand recunoaște, în 1921, în fața Parlamentului că „evoluția industrială a făcut ca muncitorul să fie conștient de valoarea sa, ca un factor esențial în viața economică a statului“. De aceea, adăuga el, în soluționarea problemelor muncii „va trebui să țină seama de acest fapt“ (v. Ilie Ceaușescu, și colectiv, *Mișcarea muncitorească și legislația muncii ...*, p. 91).

[26] Stavri Cunescu, *Mîna de lucru și producția națională*, în vol. *Charta muncii. Refacerea meseriilor*, de D. R. Ioanițescu, Tip. Reforma socială, București, 1931, p. 251.

economiei evolua spre o fază nouă, cu mult mai industrială decît aceea din perioada antebelică, că anumite condiţii interne au trezit un avînt în lumea muncitorească, a cărei conştiinţă puternică se asocia cu un „spirit combativ de natură aproape revoluţionară“ [27]. La rîndul său, I. Răducanu, lider al Partidului naţional ţărănist şi fost ministru al muncii, vorbind despre muncitori, nu avea în vedere numai scopuri politicianiste, ci recunoştea o situaţie de fapt cînd spunea: „astăzi, din ce în ce mai mult, lucrătorul este privit şi trebuie să fie privit [...] ca un om, ca o personalitate, care are dreptul să se dezvolte, care are dreptul să fie socotit de toţi ca un factor principal pentru progresul omenirii“ [28].

Am putea crede, din cele cîteva aprecieri, că recunoaşterea unor atribute de seamă ale forţei proletariatului au fost însoţite şi de măsuri legislative care să contribuie la îmbunătăţirea situaţiei materiale a acestuia sau la afirmarea lui în viaţa politică concretă de stat. Deşi statul burghez român a formulat şi adoptat numeroase legi privind direct pe muncitori, totuşi, nu toate au avut eficienţă din cauza prevederilor restrictive incluse în ele, după cum altele au fost pur şi simplu eludate. Preocuparea de bază a burgheziei în elaborarea legislaţiei muncitoreşti a fost, aşa cum mărturisea un alt fost ministru al muncii — Gh. Mîrzescu — să se găsească căile cele mai eficiente pentru armonizarea tuturor factorilor producţiei: capitalul, munca şi elementul tehnic. „Să păzim statul — spunea el — de robia muncii, dar şi de mizeria ideologiei anarhiste“ [29], înţelegînd prin aceasta ideologia comunistă. Lozinca *armoniei sociale* apare tot mai frecvent şi se va menţine multă vreme în arsenalul propagandistic burghez în motivarea aplicării unor legi muncitoreşti, cît şi în doctrinele politice de partid. Este adevărat că, în condiţiile economice postbelice, contribuţia tuturor factorilor sociali ar fi putut juca un rol de seamă în consolidarea şi refacerea statului. Dar armonia socială, atît de des afişată, nu se putea înfăptui într-un stat în care existau clase sociale cu obiective economice şi politice deosebite, iar unele reforme absolut necesare nu aveau menirea să altereze cu nimic conţinutul burghez al orînduirii sociale. Cîteva afirmaţii provenind din cercurile burgheze sînt edificatoare în această privinţă.

Într-o prezentare a guvernării generalului Averescu se recunoştea necesitatea unei legislaţii muncitoreşti, ca urmare a avîntului revoluţionar din anii 1918—1921 dar, în acelaşi timp, se subliniază intenţia burgheziei de a canaliza acest avînt în aşa zise scopuri naţionale. „Nu vrem să ne punem contra vremii — se scria în această prezentare. Înţelegîndu-i rostul, vrem să fim cu ea, fără însă să depăşim, după cum unele momente politico-sociale tind să încerce. Şi fiindcă depăşirea aceasta este foarte lesnicioasă acolo unde înţelegerea fenomenelor sociale este greoaie şi deci periculoasă prin interpretările simpliste la care poate da naştere, de aceea vrem să punem la îndemîna maselor, dornice de libertate prin organizare, normele după care va putea să urmărească, pe cale paşnică

---

[27] George Strat, *Evoluţia dreptului de asociaţiune în România*, Tipografiile române unite, f. a., p. 9—10.

[28] I. Răducanu, *Ministerul Muncii. Importanţa sa în organizarea de stat a poporului român*, Tipografiile române unite, Bucureşti, 1932, p. 5.

[29] Arhiva istorică centrală, Fond Oficiul de studii sociale şi relaţii internaţionale, ds. nr. 127/1922, vol. III, f. 11.

și evolutivă, toate scopurile care cadrează cu buna lor stare materială și morală, cît și cu interesele noastre naționale“ [30]. Același aspect și aceeași intenție este subliniată și de I. Răducanu, cînd scria despre rolul Ministerului Muncii : „Departe de a ținti o răsturnare a stărilor actuale, întreaga stăruință a Ministerului Muncii este condusă de spiritul de împăciuire a intereselor tuturor claselor, pornind de la adevărul elementar că nu poate fi progres economic decît într-un cadru de pace socială“ [31]. Fruntașul țărănist, ca și alții, menționa că departamentul muncii, prin activitatea sa, nu are „dorința de a răsturna ceea ce este, ci de a schimba în mai bine situația socială și economică de astăzi“ [32], că el trebuie să mențină echilibrul social deasupra intereselor particulare ale unora și altora [33], că, în sfîrșit, scopul lui esențial era armonizarea factorilor de producție [34] și aplicarea unei politici sociale preventive [35]. În consecință, eforturile burgheziei s-au desfășurat în jurul acestor probleme destul de greu de rezolvat : ce legislație trebuia elaborată pentru armonizarea factorilor de producție ; pînă la ce limite se putea extinde gama concesiilor și ce metode erau mai eficiente — concesiile sau represiunea — pentru a preveni convulsiile sociale.

Așa după cum s-a mai afirmat, burghezia era conștientă de era nouă de după război, de rolul clasei muncitoare și importanța ei în viața economică și socială a statului. Față de mișcările revoluționare, față de revendicările legitime muncitorești, burghezia nu mai putea rămîne impasibilă și satisfacerea, măcar parțială, a acestora, se punea cu toată acuitatea. Unul din politicienii burghezi afirma că „numărul prea mare al grevelor, agitațiunile și mișcările de zi cu zi ale meseriașilor de la noi din țară și din întreaga lume, revendicările lor zilnice, toate sînt simptome doveditoare că chestiunea uvrieră nici nu s-a fixat definitiv și că raportul dintre muncă și capital e încă deschis [. . .]. Este cu atît mai util — continua el — pentru țara noastră a se soluționa această problemă, cu cît asistăm astăzi la noi la cele mai mari frămîntări sociale — adevărate convulsii sociale — care, prin intensitatea lor, periclitează însăși existența statului, dacă nu vor fi urgent satisfăcute. Urgența problemei și utilitatea ei în timpurile de adînci prefaceri de astăzi, nu poate scăpa nimănui“ [36].

Prima acțiune care a precedat elaborarea unei legislații muncitorești a fost înființarea Ministerului Muncii și a Ocrotirilor Sociale, legată de promisiunea solemnă, făcută în parlament, că acesta „va fi laboratorul unde se va plămădi și vor căpăta satisfacție toate revendicările și aspirațiile muncitorimii“ [37]. Promisiunea era cu atît mai necesară cu cît în momentul în care se discuta înființarea noului minister — mărturisirea vine de la primul titular, Grigore Trancu-Iași — „pe străzile capitalei și în toate centrele industriale, drapelul roșu înlocuise drapelul tricolor“, cînd „în jurul Atheneului (sediul de atunci al Parla-

---

[30] „Buletinul muncii și Ocrotirilor sociale“, I, nr. 5—8, august—noiembrie 1920, p. 328.

[31] I. Răducanu, *Zece ani . . .*, p. 6.

[32] Idem, *Ministerul Muncii. Importanța . . .*, p. 16.

[33] D. Constantinescu, *Istoricul organizării Ministerului Muncii*, în vol. *Zece ani de politică socială . . .*, p.16.

[34] I. Răducanu, *Ministerul Muncii. Importanța . . .*, p. 12.

[35] *Ibidem*, p. 13.

[36] D. R. Ioanițescu, *Charta muncii. Contractul colectiv . . .*, p. 10—11.

[37] „Monitorul oficial“, nr. 45, Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 11 august 1920, p. 974.

mentului — E.B.) erau demonstrații cu drapelul roșu“ [38], cu alte cuvinte se desfășurau puternice demonstrații muncitorești.

Înființarea Ministerului Muncii a produs, după cum era firesc, anumite reacții în rîndurile opiniei publice românești. Grigore Trancu-Iași menționa că a avut de luptat cu numeroase prejudecăți întrucît, inițial, nu se concepea crearea unui astfel de minister, considerat inutil și numai pentru a imita străinătatea [39]. Alții considerau că Ministerul Muncii a fost înființat pentru a sluji drept scut exclusiv apărării clasei muncitoare [40], după cum alții, mai ales socialiștii, fără a-i nega importanța, îl credeau, și nu greșeau, pus în slujba capitalismului [41].

Justificarea oficială, inserată în raportul lui Al. Averescu către rege, pentru înființarea ministerului, era pusă în legătură cu necesitatea unificării legislației muncitorești, legislație cu un conținut diferit în Transilvania, Bucovina și vechea Românie. „Pentru atingerea acestui țel — menționa raportul — era nevoie deci, de înființarea unui organ competinte corespunzător, organ de studiu și cercetare pe de o parte, iar pe de altă parte, organ de execuție, supraveghere și directive unitare“ [42].

Dacă am lua această afirmație ruptă de alte intenții urmărite de burghezie, am înclina să fim de acord cu ea. Numai că nu numai acest obiectiv avea prioritate în acele momente de tensiune socială — legislația muncitorească a fost unificată pînă în 1936 — ci atenuarea mișcărilor revoluționare, prin crearea unei instituții noi care, prin titlu și prin programul de activitate afișat, putea abate atenția muncitorimii în direcții mai puțin periculoase pentru burghezie.

---

[38] Gr. Trancu-Iași, *Camerele de muncă și Consiliul superior al muncii. Discursurile rostite în Cameră și Senat și Textul legii*, Imprimeriile statului, București, 1927, p. 6. Imaginea aceasta i-a rămas bine întipărită în minte întrucît ea a fost evocată de Gr. Trancu-Iași în mai multe rînduri. „Se cunosc împrejurările în care ministerul (muncii — E.B.) a fost creat — scria el, în 1928. Pe atunci exista o agitație extraordinară provocată de mișcarea muncitorească ; grevele nu conteneau ; în fiecare zi se vedeau cortegii în frunte cu drapele roșii. La întemeierea Ministerului Muncii erau numai în București cîte 50—60 de greve pe zi, deosebit de grevele din restul țării și mai ales grevele din regiunea Jiului unde se află Petroșenii cu bogățiile lui miniere“ (Gr. Trancu-Iași, *Legislația muncitorească și cooperatistă*, București, 1928, p. 32), unde, după propria-i mărturisire, se proclamase „republica diamantului negru“. Aici greviștii au fost bătuți cu funia udă (Idem, *Începuturile Ministerului Muncii*, Scrisul românesc, București, 1936, p. 5). În 1936, Gr. Trancu-Iași a evocat încă o dată situația din 1920 : „Greve pretutindeni : 1.700.000 de zile de lucru pierdute din pricina grevelor. Sufereau lucrătorii, producțiunea și consolidarea țării“ *(Ibidem)*. La rîndul său, C. Argetoianu scria în memoriile sale că a asistat la „enorme cortegii de muncitori“ care străbăteau străzile Bucureștiului (V. Liveanu, *Mișcarea muncitorească din București în anii 1917—1921*, „Studii“, revistă de istorie, XII, 1959, nr. 5, p. 174).

[39] Gr. Trancu-Iași, *Începuturile Ministerului...*, p. 3—4.

[40] I. Răducanu, *Zece ani...*, p. 3 ; v. și „Monitorul oficial“, nr. 45, Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 11 august 1920, p. 974.

[41] „Monitorul oficial“, nr. 42, Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 7 august 1920, p. 884 ; „În acel moment — scria I. I. Mirescu — cînd grevele se succedau unele după altele, guvernul Averescu face prima încercare de recunoaștere a forțelor sindicale prin legea grevelor, după ce în acel an se înființase Ministerul Muncii, care, în urma legii conflictelor de muncă, avea să devină mai tîrziu, ceea ce este azi, o instituție de comprimare a drepturilor clasei muncitorești și aservirea acesteia intereselor capitaliste ale patronatului și guvernului“ (I. I. Mirescu, *Op. cit.*, p. 9).

[42] D. Constantinescu, *Op. cit.*, p. 14 ; I. Răducanu, *Ministerul Muncii...*, p. 67, „Buletinul muncii și Ocrotirilor sociale“, I, nr. 5—8, august—noiembrie, 1920, p. 328.

Într-o dare de seamă asupra activității Ministerului Muncii, între 1 aprilie 1920 și 1 ianuarie 1922, se menționa că față de amploarea acțiunilor revoluționare „crearea unei instituții oficiale, menită să canalizeze opera de normalizare în domeniul social era indispensabilă, legată fiind de însăși existența și consolidarea statului". Noul organ nu trebuia să permită continuarea stării de nesiguranță și nici perpetuarea „urii între categorii chemate să colaboreze în muncă și prin muncă", ci o conlucrare a acestora în vederea progresului economic și social al României. „Judecată sub acest aspect — continua darea de seamă — înființarea Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale apare ca o necesitate de ordin social, economic și național, apare ca una din cele mai înțelepte măsuri de prevedere luate de guvernul Averescu în perioada primei sale guvernări" [43].

În aceeași manieră, dar cu mai multă exactitate, sînt înfățișate scopurile Ministerului Muncii de către I. Setlacec, unul din funcționarii superiori ai acestui departament. El arăta că ministerul respectiv „era o creațiune conștientă a bărbatului de stat care știa că orice curente sociale manifestate și canalizate spre directive sigure sînt mai puțin amenințătoare dacă în esență au acest caracter, decît acelea înăbușite sau sugrumate. Și apoi — continua I. Setlacec — elementare principii de psihologie socială cereau imperios crearea unui organ special de protecțiune către care să se poată îndrepta aspirațiile, năzuințele și reclamațiile nemulțumiților, scoborînd, chiar și numai pentru această idee... nivelul urcat uneori al nemulțumirilor colective" [44]. Deci, în mod aparent, Ministerul Muncii trebuia să demonstreze în ochii opiniei publice „grija" guvernului față de aspirațiile de înnoire ale clasei muncitoare, dar, în același timp, fără a neglija tendința de adaptare la noua situație creată după război și de modernizare a aparatului de stat, să canalizeze curentele sociale pe un făgaș care să nu lezeze orînduirea capitalistă. Pentru a putea obține asemenea rezultate, calea reformelor apărea în opinia unor reprezentanți ai burgheziei mult mai practică și mai eficientă decît calea represiunii [45]. Dealtfel, însuși tabloul situației sociale din acea vreme, descris într-o dare de seamă a guvernării averescane, îndeamnă la prudență și la promovarea unei politici de concesii care însă, să nu afecteze ordinea existentă: „Mersul crescînd al grevelor în 1920, avînd ca scop de cele mai multe ori revendicări cu caracter politic, tendința de imixtiune a maselor muncitorești în conducerea întreprinderilor prin acreditarea consiliilor de uzină, apariția dezordonată și fără control a sindicatelor muncitorești [...] iată, în cîteva cuvinte, tabloul social în centrul căruia își face apariția Ministerul Muncii". Și, în același document, se arată clar ce rol a jucat acest minister ca primă reformă în legislația muncitorească: „Se poate afirma cu certitudine că neînființarea la timp a Ministerului Muncii ar fi avut consecințe grave pentru siguranța statului nostru" sau ar fi putut produce „o deviere a evoluției sociale către momente grave" [46].

Nu sîntem înclinați să acordăm tot creditul celor afirmate în darea de seamă a guvernului Averescu, cu atît mai mult cu cît, conform unor informații provenind de la unii foști miniștri ai acestui departament, Ministerul Muncii, la

---

[43] *Partidul poporului, Studiu asupra situației țării în martie 1920, ianuarie 1922 și aprilie 1926,* București, 1927, p. 155.

[44] I. Setlacec, *Din activitatea Ministerului Muncii în raport cu Biroul Internațional al Muncii,* în vol. *Zece ani de politică socială...*, p. 101.

[45] *Ibidem.*

[46] *Partidul poporului, Studiu...*, p. 156; M. Mușat și I. Ardeleanu, *Viața politică în România. 1918—1921.*, Edit. politică, București, 1971, p. 231; I. Setlacec, *Op. cit.*, p. 102. Acesta din urmă scria: „Lipsa unui minister al muncii în România după război ar fi dat curentelor sociale o intensitate și o directivă depășind cu totul interesele de ordine și de activitate continuă și progresivă a statului".

început, nu s-a bucurat de prea mult sprijin financiar din partea statului [47]. De fapt, statul burghez, prin intermediul noului departament, își asuma puterea de a interveni — legea înființării ministerului și alte legi ca acelea ale aplanării conflictelor de muncă, a asociațiilor profesionale, a camerelor de muncă, a jurisdicției muncitorești ș.a., constituind cadrul juridic legal — în raporturile dintre muncă și capital și pentru asigurarea producției. Armonizarea celor doi factori — muncă și capital — însă, aflată permanent în atenția cercurilor conducătoare, n-a reușit și nici n-avea să reușească. O dovadă concludentă în acest sens o constituie numeroasele conflicte de muncă izbucnite în intervalul dintre cele două războaie mondiale.

Un lucru este cert, însă. Războiul a răscolit conștiința umanității, a adîncit lupta de clasă, a ridicat gradul conștiinței proletariatului. Aceste fenomene au determinat manifestarea clasei muncitoare de pretutindeni, inclusiv în România, ca forța social-politică cea mai avansată, legată de dezvoltarea forțelor de producție și de progresul societății [48]. Totodată, mișcarea revoluționară de după primul război mondial a impus statelor și oamenilor o mai mare preocupare pentru problema muncii ca factor nu numai în viața economică, ci și în cea social-politică. Majoritatea statelor au trebuit să înființeze ministere ale muncii sau direcții speciale [49] și să încerce o adaptare la noua situație creată de consecințele războiului.

După opinia noastră, înființarea Ministerului Muncii și a Ocrotirilor Sociale în România, fără a nega rolul ce i s-a atribuit — preîntîmpinarea și atenuarea convulsiilor sociale și elaborarea legislației muncitorești corespunzătoare unor necesități obiective — a însemnat, în primul rînd, *o recunoaștere de jure și de facto* a clasei muncitoare, ca o clasă de sine stătătoare, cu obiective politico-sociale bine definite, căreia nu-i era indiferent ce fel de regim de viață și de muncă i se oferă. De aceea, politica internă a oricărui guvern care și-a asumat puterea în perioada interbelică, a căutat, prin sistemul de legi elaborat de Ministerul Muncii, să încline mai mult spre concesii și numai în cazuri extreme să apeleze la represiune.

Volumul de activitate a Ministerului Muncii a fost extrem de încărcat, iar problemele supuse soluționării nu și-au găsit întotdeauna finalizarea și înțelegerea necesară. Cu toate greutățile întîmpinate, el a reușit să efectueze unele statistici asupra numărului muncitorilor și a întreprinderilor, să cunoască unele realități din fabrici, uzine sau ateliere prin intermediul Inspecției muncii, să organizeze un sistem unitar al Asigurărilor sociale, să înființeze școli profesionale, un oficiu de orientare profesională, institute psihotehnice, un institut pentru studiul alimentației muncitorilor și un altul pentru studiul fiziologiei muncii.

---

[47] Inițial, Ministerul Muncii a fost considerat ca un departament de mîna a treia întrucît, după cum scria I. Răducanu, în 1929, politica socială în România nu ajunsese „să ocupe un loc de primă lojă, ci s-a mulțumit să ocupe un loc de galerie". (I. Răducanu, *Ministerul Muncii. Importanța ...*, p. 11). Nici localul în care a fost instalat la început n-a fost corespunzător. După mai multe mutări, Ministerul Muncii s-a instalat în Calea Griviței. (Gr. Trancu-Iași, *Începuturile Ministerul Muncii ...*, p. 9).

[48] Aron Petric, *Cu privire la trăsăturile regimului social-politic din România în anii de după 1918*, „Forum", Științe sociale, VI, *Cercetări privind Istoria României*, 1970, p. 46.

[49] În Germania, Ministerul Muncii a fost creat la 21 martie 1919, în Anglia în 1916, în Țările de Jos la 22 decembrie 1922, în Spania la 2 iunie 1924, în Argentina la 19 ianuarie 1923, în Italia la 15 iulie 1923, în Columbia la 7 noiembrie 1923, în Brazilia la 30 aprilie 1923 (v. Arhiva istorică centrală, Fond Oficiul de studii sociale și relații internaționale, ds. nr. 9/1924, f. 1—7).

Într-o formă mai redusă, uneori apelînd la bunăvoința opiniei publice, a înființat cîteva colonii de vară pentru ucenici și a construit un număr redus de locuințe (circa 300—400) pentru muncitori. Cu multă greutate, a putut aplica, pînă în 1936, un sistem legislativ unitar pe întreaga țară. Toate acestea au reprezentat, fără îndoială, un progres față de perioada dinainte de 1919, un efort de adaptare al administrației de stat la noile realități și cerințe interne și la împrejurările internaționale din acel timp în legătură cu munca. Din acest punct de vedere, cel puțin în opinia unor cercuri ale burgheziei, activitatea Ministerului Muncii și sistemul de legi elaborat de el, ar fi avut aproape aceeași importanță ca reforma agrară și reforma electorală.

LA FONDATION DU MINISTÈRE DU TRAVAIL

Résumé

Après la première guerre mondiale, la bourgeoisie roumaine se trouvait en présence de plusieurs problèmes économiques et sociaux qui visaient à moderniser l'appareil d'État et à l'adapter aux nouvelles conditions, determinées par le parachèvement de l'unité nationale. Dans cet article on insiste sur le problème de la législation ouvrière ; on y analyse les causes qui ont déterminés l'élaboration d'une telle législation, les buts suivis par la bourgeoisie dont la conciliation de deux facteurs : le travail et le capital, dans les conditions de l'élan révolutionnaire ; puis il est question de la fondation du Ministère du Travail, le 30 mars 1920, de son activité législative et de l'attitude d'une partie de la bourgeoisie et du prolétariat à l'égard de cette nouvelle institution.